

46. Sympozjum Speleologiczne 18–21.10.2012, Góra Świętej Anny

Sympozja speleologiczne organizowane corocznie z inicjatywy Sekcji Speleologicznej Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika odbywają się w różnych, zazwyczaj bogatych w jaskinie regionach naszego kraju. Tegoroczne sympozjum przeprowadzone zostało jednak w zachodniej części Wyżyny Śląskiej (i na otaczających ją terenach), czyli na obszarze, który nie jest znany z wielu jaskiń. Przedmiotem szczególnego zainteresowania podczas terenowych sesji tej konferencji były bowiem przede wszystkim formy krasu kopalnego rozwinięte w wapieniach środkowotriasowych, które odsłaniają się w kamieniołomach, w których prowadzi się eksploatację tego surowca do produkcji wapna i cementu. Formy te, to przede wszystkim leje krasowe wypełnione osadami ilasto-piaszczystymi oraz organicznymi, węglistymi, rzadziej kopalne kanały krasowe. Badania geologiczne J. Szulca oraz paleobotaniczne (palinologiczne) E. Worobiec wskazują, że prezentowane w kamieniołomach Górażdże oraz Tarnów Opolski leje istniały (odpowiednio) w późnym i środkowym mioceenie, stanowiąc wypełnione częściowo osadami zbiorniki wodne, otoczone lasami oraz obszarami otwartymi rozwijającymi się w warunkach klimatu umiarkowanego ciepłego.

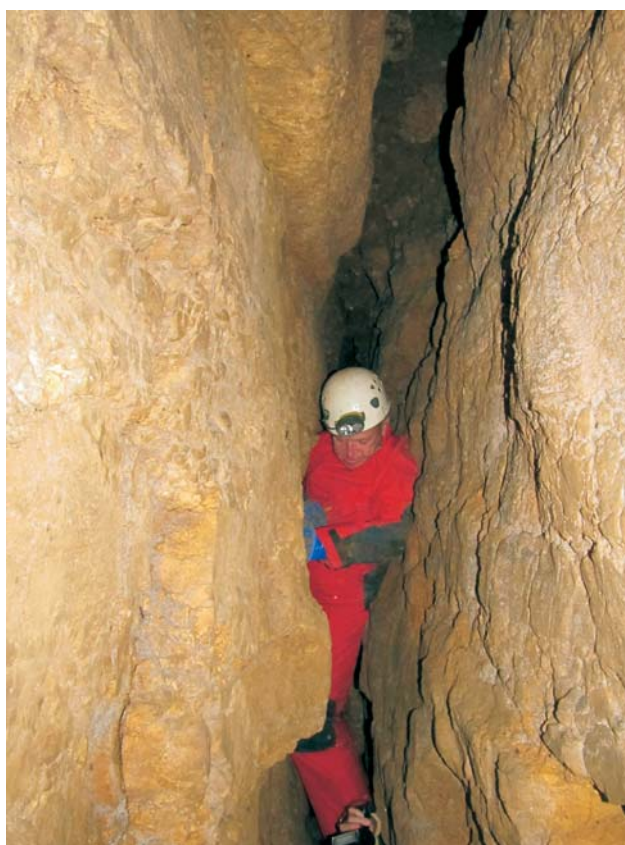
Jednak w węglanowych skałach triasowych i dewońskich Wyżyny Śląskiej można znaleźć formy krasowe reprezentujące praktycznie wszystkie lądowe etapy rozwoju paleogeograficznego tego obszaru od czasu powstania tych utworów. W kamieniołomie dolomitów i wapieni Tribag koło Siewierza (zwiedzanego podczas ostatniej sesji terenowej) pokazano nam przykłady krasu syndepozycyjnego powstałego już w okresie sedymentacji osadów węglanowych w środkowym dewonie, formy krasowe rozwinięte podczas tektonicznych wynurzeń tych już zdiagnozowanych utworów w triasie i wypełnione utworami marglistymi, a także kenozoiczne leje krasowe wypełnione osadami piaszczysto-gliniastymi. Przykłady krasu nieco tylko młodszego od środkowotriasowych osadów, w których się rozwinął („syndiagenetycznego”) obserwowaliśmy w kamieniołomie wapieni triasowych w Kamieniu Śląskim.

Przedmiotem prezentacji podczas sesji terenowych były jednak również rzadkie na tym terenie i niewielkie, ale niekiedy trudne do eksploracji, obiekty jaskiniowe. Zobaczyliśmy zespół krasowych, lecz silnie zmienionych przez eksploatację, jaskiń w Szczepanku oraz największą na tym obszarze szczelinową (niekrasową) Jaskinię Chełmską. Oczywiście pokazano nam także ciekawe obiekty geologiczne Góry Świętej Anny i jej najbliższego otoczenia, które znalazły się w granicach geoparku krajowego, w tym: dawny kamieniołom nefelinitów i wapieni w rezerwacie geologicznym „Góra Św. Anny”, antropogeniczne pustki podziemne w nefelinitach bezpośrednio koło bazyliki, odsłonięcie martwicy wapiennej z niewielką jaskinią typu *tree mould cave* w Leśnicy oraz pobliskie wywierzyisko Siedem Źródeł, a także historyczny amfiteatr urządzonej w miejscu dawnego kamieniołomu wapieni.

Podczas dwu półdniowych sesji naukowych sympozjum zaprezentowano kilkanaście referatów. Pierwsze z nich tradycyjnie już dotyczyły obszaru, na którym odbywa się sympozjum, a więc krasu kopalnego Wyżyny Śląskiej i jej otoczenia (J. Szulc i E. Worobiec), a także informacji o zjawiskach krasowych w dawnej prasie śląskiej (J. Szulc).

Ryc. 1. Leśnica koło Góry Św. Anny – otwór unikatowej jaskini typu *tree mould cave* powstałej w martwicy wapiennej w rezultacie rozkładu pnia drzewa „obrosniętego” osadem martwicy

Ryc. 2. Okolice Ligoty Górnej koło Góry Św. Anny – wewnątrz Jaskini Chełmskiej powstałej w wyniku grawitacyjnego poszerzenia szczeliny ciosowej

Ponadto przedmiotem prezentacji były następujące zagadnienia: uwarunkowania tektoniczno-litologiczne rozwoju dużych pustek krasowych Tatr (J. Szczygieł); geneza i wiek kalcytowych nacieków i wypełnień szczelin w kamieniołomie piaskowców w Kleczanach w Beskidzie Wyspowym (M. Grądziński i in.); skład mineralny oraz izotopowy wtórnych form (nacieków) w niekrasowych jaskiniach polskich

Ryc. 3. Kamieniołom dolomitów i wapieni Tribag koło Siewierza – kopalnia, triasowa forma krasowa odcinająca się barwą i strukturą od otaczających dolomitów dewońskich

Beskidów (J. Urban i in.); sedymentacja martwic wapiennych w rejonie Bielska-Białej (D. Podgórska); badania czynników warunkujących wzrost martwic wapiennych w jaskiniach i na ich przedpolu na terenie Słowacji (W. Wróblewski); zespół fauny bezkręgowej w okresowo zatapiającej jaskini (Jaskini w Kamieniu) na Wyżynie Częstochowskiej (E. Dumnicka i in.); zmienność morfometryczna kości reniferów z wybranych polskich stanowisk jaskiniowych (K. Stefaniak, T. Piskorska); postępy eksploracji jaskiń w polskich Beskidach w okresie ostatniego roku (G. Klassek i T. Mleczek); badania archeologiczne stanowisk jaskiniowych i grobowych na obszarze południowych Andów

Peruwiańskich (M. Sobczyk) oraz obszary krasowe Albanii (W. Andrejczuk i in.). Abstrakty wszystkich wystąpień sympozjalnych oraz przewodnik wycieczkowy znalazły się w opublikowanym tomie „Materiałów 46. Sympozjum Speleologicznego” (ISBN 978-83-933874-4-1), umieszczonym też na stronie internetowej Sekcji Speleologicznej PTP im. Kopernika.

Po sesjach naukowych odbyło się (jak zwykle) plenarne zebranie członków Sekcji Speleologicznej PTP. Przedmiotem dyskusji podczas zebrania było m.in. miejsce przyszłorocznego sympozjum. Jako potencjalne takie miejsca rozpatrywano obszary Wyżyny Częstochowskiej lub Wyżyny Wieluńskiej, pozostawiając jednak w rękę Zarządu Sekcji PTP decyzję w tej sprawie.

Oprócz Sekcji Speleologicznej PTP, organizatorami Sympozjum były: Instytut Nauk Geologicznych UJ w Krakowie, Instytut Botaniki PAN w Krakowie, Oddział Górnośląski Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego w Sosnowcu, Komitet Badań Czwartorzędu PAN w Warszawie, Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie oraz Park Krajobrazowy Góra Św. Anny. Sponsorami imprezy były przedsiębiorstwa prowadzące eksploatację i przeróbkę surowców węglanowych na obszarze sesji terenowych: Lhoist Opolwap i Górażdże Heidelberg Cement Group. Komitetowi organizacyjnemu przewodniczył prof. J. Szulc, który jednocześnie wziął na siebie główny ciężar przewodnictwa terenowego. Wspomagany był jednak przez grupę współpracowników reprezentujących wyżej wymienione instytucje. Za dobre przygotowanie organizatorom należą się wyrazy uznania. W 46. Sympozjum Speleologicznym wzięło udział 56 uczestników.

Jan Urban